

CHARLOTTE BRONTË

JANE EYRE

Çeviri: NİHAL YEĞİNOBALI

CHARLOTTE BRONTË

JANE EYRE

Jane Eyre, Charlotte Brontë

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

10. basım: Nisan 2018, İstanbul

Bu kitabın 10. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-0826-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750708268

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

CHARLOTTE BRONTË
JANE EYRE

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Nihal Yeğınobalı

CHARLOTTE BRONTË, 1816'da İngiltere'nin Yorkshire bölgesinde, Thornton'da doğdu. Kendisi gibi romancı olan Anne ve Emily Brontë'nin kız kardeşidir. Fransızca ve Almanca öğrenmek üzere Emily'yle birlikte gittiği Brüksel'deki bir yatılı okulda geçirdiği günler, Charlotte'u edebiyata yönelten bir dönüm noktası oldu. Üç kız kardeş, şiirlerini ortak bir kitapta yayımladılar. Charlotte'un 1847'de yayımlanan ilk romanı *Jane Eyre* büyük bir başarı elde etti. Erkek kardeşi Patrick Branwell ile kız kardeşleri Anne ve Emily'yi birbiri ardına yitiren Charlotte, *Shirley* (1849) adlı kitabını tek başında kaldığı evinde tamamladı. Yayıncısının konuğu olarak gittiği Londra'da pek çok yazarla tanışma olanağı buldu. 1853'te *Villette* adlı romanının yayımlanmasının ardından, din adamı olan babasının yanında görev yapan Arthur Bell Nicholls'la evlendi. *Emma* romanına yeni başladığı sırada, hamileliğinde ortaya çıkan ağır bir hastalık yüzünden 1855'te Haworth'ta öldü.

NİHAL YEĞİNOBALI, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı. 1950'de yayımlanan bu kitap, hâlâ basım yapmaktadır. Ardından *Sitem, Mazi Kalbimde Bir Yaradır, Belki Defne, Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. YeğinoBALI, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı.

W.M. Thackeray'a
yazarın saygılarıyla

I

O gün yürüyüş yapmak olanaksızdı. Gerçi sabahleyin o yaprakları dökülmüş fidanlıkta bir saat kadar dolaşmıştık, ama öğle yemeğinden sonra (konuğu olmadığı zamanlar Mrs. Reed, öğle yemeğini erken yerdi) dışarıda esen soğuk kış rüzgârı beraberinde öyle karanlık bulutlar, öyle iliklere işleyen bir yağmur getirmişti ki, dışarıda gezmek artık söz konusu edilemezdi.

Bu, benim canıma minnetti. Uzun yürüyüşleri sevmezdim; hele soğuk, nemli havalarda, alacakaranlığın ayazında, ayak ve el parmaklarım donmuş, dadı Bessie'nin azarlarından içim kararmış, Eliza, John ve Georgiana Reed'den güçsüz olmaktan da utanmış bir durumda eve dönmek benim için her zaman çok acı olurdu.

O dediğim Eliza, John ve Georgiana şimdi oturma odasında, ateş başındaki bir kanepeye uzanmış yatan annelerinin çevresini sarmışlardı. Mrs. Reed (bu kez ağlayıp kavga etmeyen) çocuklarıyla çevrili olarak, çok mutlu görünüyordu. Aralarına katılmayı bana yasaklamıştı. Beni öyle ayrı tutmak zorunda kalışı onu da üzüyormuş. Ama benim daha insan canlısı, daha çocuksu bir huy, daha şirin, neşeli tutumlar, yani şöyle daha az sinsi, daha rahat bir tutum edinmek için canla başla çalıştığımı Bessie'den duyuncaya ya da kendi gözüyle görünceye

kadar beni yalnızca yaşamlarından hoşnut, mutlu çocukların hakkı olan ayrıcalıklardan yoksun bırakmak zorundaymış.

“Bessie ne diyor, ben ne yapmışım yani?” diye sordum.

“Jane, büyüklerine karşılık veren, soru soran çocuklardan hoşlanmam ben. Hem böyle küçücük bir çocuğun büyüklerinden adeta hesap sorması ne müthiş şey! Otur bir köşeye. Doğru dürüst konuşamayacaksan da sus.”

Oturma odasına bitişik bir küçük kahvaltı odası vardı. Sessizce oraya süzüldüm. Burada bir kitap rafı vardı. Elime (bol resimli olmasına dikkat ederek) bir kitap aldım. Pencerenin içine tırmanıp ayaklarımı toplayarak Türkler gibi bağdaş kurup oturdum, kırmızı kalın perdeleri de çekince iki katlı bir gizliliğe, kuytuluga kavuşmuş oldum.

Perdenin kızıl renkli kıvrımları sağımdaki manzarayı kapatıyordu. Solumda ise, beni o iç karartıcı kasım gününden koruyan, ama ayırmayan saydam pencere camları vardı. Arada bir elimdeki kitabın yapraklarını çevirirken, dışarıdaki kış gününün manzarasını gözden geçiriyordum. Karşıda bulutlarla sislerin yarattığı soluk bir perde, önümde ıslak çimler, rüzgârın tokatladığı ağaçlar, uzun şiddetli esintilerin önünden kaçarcasına dalgalanan aralıksız bir yağmur...

Gözlerimi kitabıma çevirdim gene; Thomas Bewick' in *History of British Birds*' tü.¹ Bu kitabın metni genellikle beni pek sarmazdı, ama başlangıçta birtakım sayfalar vardı ki o çocuk yaşında bile okumadan pek geçemezdim. Bunlar deniz kuşlarının yaşadıkları yerleri, yalnız

1. (İng.) İngiltere Kuşlarının Tarihçesi. Bu kitap biri 1797, diğeri 1804 yılında olmak üzere iki cilt olarak basıldı. Kitapta alıntılanan dizeler James Thomson'ın “The Seasons” (Mevsimler) (1730) adlı şiirinden alınmıştır. (Y.N.)

onların bulunduğu “ıssız kayaları, kıyıları” Lindeness ya da Naze denilen ve güney ucundan Kuzey Burnu’na kadar adacıklarla benekli olan Norveç kıyılarını anlatan bölümlerdi:

Kuzey Okyanusu geniş buruntularla
Kaynar, en kuzeydeki Thule’dan başlayıp
O çıplak, ıssız adaların çevresinde
Ve Atlantik dalgaları
Döver fırtınalı Hebrides kıyılarını.

Laponya, Sibirya, Spitzbergen, Nova Zembla, İzlanda, Grönland gibi yerlerin ıssız kıyılarını anlatan bölümlere de göz atmadan edemezdim. “Kuzey Kutup bölgesinin uçsuz bucaksız ufukları, kasvetli tenhalıklardan oluşma o ıssız ülkeler... O kar, buz deposu ki yüzyıllarca süren kışların birikintisi olan, dağ dağ üstüne yükselen tepelerde camlaşan kırılmaz buz tabakaları kutbu çevirir, aşırı soğuşun katmerli sertliğini büsbütün artırır.” Bu ölüm beyazlığındaki bölgeleri kendi kafamda canlandırdım. Çocuk kafalarında yüzen bütün yarı anlaşılmiş fikirler gibi silik, ama gene de tuhaf bir şekilde etkili. Bu başlangıç sayfalarındaki yazılar daha sonraki anlatımlarla birleşerek kitabın resimlerine anlam katardı. Dalgaları göklere çıkan bir denizden tek başına yükselen bir kaya, ıssız bir kıyıya çarpıp kalmış harap bir gemi, çizgi çizgi bulutların arasından görünen ve batmak üzere bir gemiyi seyreden, buz gibi soğuk, hasta gibi solgun bir ay...

Bir mezarlık sahnesi vardı ki ne anlama geldiğini pek bilemezdim. Üstü yazılı bir mezar taşı, yüksek bir kapısı, iki ağacı, ufku kapatan yıkık bir duvarı vardı; yeni yükselen ince bir ay akşam saatini mimler gibiydi.

Durgun denizin üzerinde hareketsiz duran iki gemiyi birer “hayalet gemi” sayardım.

Hırsızın arkasındaki torbayı yere çivileyen ifritin resminiye çarçabuk geçerdim; çünkü bu bana dehşet veren bir şeydi.

Bir kayanın üzerinde tek başına oturmuş, uzaktaki bir darağacının çevresindeki kalabalığı seyreden o kara, boynuzlu şekil de öyle.

Her resim bir öykü anlatıyordu. Benim henüz iyice gelişmemiş kafamla duygularım için çok zaman gizemli olmakla birlikte her zaman ilgi çekici bulduğum öyküler. Bessie'nin bazen kış akşamlarında, keyfi yerinde olduğu zaman anlattığı masallar kadar ilgi çekici. Böyle gecelerde Bessie ütü masasını çocuk odasındaki ateşin başına kurar, bizim de bunun çevresinde oturmamıza izin verirdi. Bir yandan Mrs. Reed'in dantel farbalalarını, gece başlıklarının fırfırlarını ütülerken bir yandan da bizim heyecanlı dikkatimizi, eski masallardan, bu masallardan bile eski destanlardan, türkülerden alınma aşk ve serüven öyküleriyle beslerdi. (Bu öykülerden bazılarının *Pamela*¹ gibi, *Moreland Lordu Henry*² gibi romanlardan alınma olduğunu sonradan keşfedecektim.)

Kucağımda Bewick'in kitabıyla pencerenin içinde oturmuş, sayfaları karıştırırken mutluydum... Yani kendimce mutlu. Tek korkum bu zevkimin yarıda kesilmesiydi ki nitekim çok geçmeden bu da oldu. Kahvaltı odasının kapısı açıldı.

John Reed'in sesi "Pöh sana, Ekşi Surat!" diye bağırdı. Sonra sustu. Odada kimsecikleri görememişti.

"Ne cehennemde bu kız?" dedi. Sonra, kız kardeşlerine seslendi: "Lizzy, Georgy... Jane burada da yok. An-neme söyle; dışarı, yağmurun altına çıkmış galiba."

1. Samuel Richardson'ın romanı (1740). (Y.N.)

2. Henry Brook'un *The Fool of Quality* adlı kitabının John Wesley tarafından kısaltılmış baskısı (1781). (Y.N.)

“İyi ki perdeyi çekmişim,” diye düşündüm, John gizlendiğim yeri bulmasın diye de bütün yüreğimle dua ettim. Ona kalsa bulamazdı da çünkü ne kafası işlekti, ne de görüşü keskin. Ama Eliza kafasını kapıdan uzatır uzatmaz, “Pencerenin içindedir besbelli, Jack,” dedi. Ben de hemen ortaya çıktım; çünkü bu adı geçen Jack’ın beni sürükleyerek dışarı çıkarması ödümü koparan bir şeydi.

Çekingenliğin verdiği bir terslikle, “Ne istiyorsun?” diye sordum.

John Reed, “Ne istiyorsun Küçükbey, söyle bakalım!” dedi. Sonra bir koltuğa kurularak, “Beri gelmeni istiyorum,” dedi, benim gidip önünde durmamı istediğini belirten bir işaret yaptı.

John Reed on dört yaşında bir okul çocuğuydu. Benden dört yaş büyük (ben ancak on yaşındaydım), yaşına göre de iri, tıknazdı. Cildi donuk, sağlıksız, o ahlak yüzünün çizgileri kaba, kolları bacakları etli, elleri ayakları kocamandı. Her zaman oburluk etmekten sindirimi bozuk olduğu için gözleri fersiz, yanakları da sarkık sarkıktı. Şu sırada okulda olması gerekirdi, ama “bünyesinin nazikliği yüzünden” anacığı onu birkaç aylığına evde alıkoymuştu. Öğretmeni Mr. Miles, ona evinden daha az pasta şekerleme gelse çocuğun turp gibi olacağını söylüyordu, gelgelelim anasının yüreği bu türlü sert düşünceleri kaldırmıyor, oğlunun soluk benzinin ya fazla çalışmaktan ya da ev özleminden olduğuna inanmak gibi ince düşünceleri yeğliyordu.

John annesiyle kız kardeşlerini pek sevmez, hele beni hiç çekemezdi. Ne haftada iki-üç kez ne de günde bir-iki kez. Durmadan üzer, cezalandırırdı beni, canımdan bezdirirdi. Vücudumdaki her sinir onun korkusuyla ayaktaydı, o yaklaştığı zaman kemiklerimin üzerindeki her bir dirhem et titrer, kasılırdı. İçimde uyandırdığı yalın korkunun aklımı başımdan aldığı zamanlar olurdu;

çünkü onun gözdağları, dayakları karşısında sığınabileceğim hiçbir kimsem yoktu. Hizmetçiler benim tarafımı tutarak Küçükbey'i kızdırmak istemezlerdi elbet, Mrs. Reed'in de bu konuda gözü kör, kulağı sağırdı sanki. Onun bana vurduğunu görmez, sövüp saydığını duymazdı; oysa John'un ara sıra bu işleri annesinin gözleri önünde yaptığı da olurdu. Hoş, çoğunlukla annesinin arkasından yapardı ya!

John'un her buyruğuna boyun eğmeye alışık olduğum için gidip önünde durdum. Şöyle bir üç dakikayı bana dilini çıkartmakla geçirdi. Kökünden kopartırcasına, çıkarabildiği kadar çıkarıyordu dilini. Ben onun çok geçmeden bana vuracağını biliyordum. Korkuyordum bundan, gene de bana biraz sonra vuracak olan çocuğun iğrençliğini, çirkinliğini düşünmekten kendimi alamıyordum. Aklımdan geçenleri yüzümden mi okudu nedir... Birden hiç sesini çıkarmadan, patlatıverdi tokadı. Sendeledim, sonra dengemi yeniden kazanınca birkaç adım geriye gittim.

John Reed, "Bu biraz önce anneme karşılık verdiğin için," dedi. "Perdelerin arkasına sinsi sinsi gizlendiğin için! Hem de demin bana öyle kötü kötü baktığın için... Seni sıçan seni!"

John Reed'in hakaretlerine alışık olduğum için karşılık vermek aklıma bile gelmezdi. Benim kaygım şimdi bu hakareti yüzde yüz izleyecek olan tokada dayanabilmektir!

"Ne yapıyordun perdenin ardında?" diye sordu...

"Kitap okuyordum."

"Göster kitabı."

Pencereye gidip kitabı getirdim.

"Bizim kitaplarımızı ellemeye hakkın yok senin. Meteliksizsin. Bizim elimize bakıyorsun, annem öyle diyor. Beş paran yokmuş dünyada. Baban para mara bırakma-

mış sana. Aslında sokağa çıkıp dilenmen gerekirmiş, ama bizim gibi kibar aile çocuklarıyla bir arada oturuyor, bizimle yemek yiyorsun. Üstün başın da annemin kesesinden yapıyor. Ben şimdi sana öğretirim benim kitaplarımı karıştırmasını! Benim ya onlar! Bütün ev benim sayılır, nasıl olsa büyüyünce benim olacak. Git kapı önünde dur bakalım... Aynalarla pencerelerden uzak.”

Onun dediği gibi yaptım. Niyetinin ne olduğunu önce sezmemiştim. Kitabı kaldırıp nişan alarak atmaya hazırlandığını görünce, elimde olmadan bir çığlık kopardım, yana kaçtım. Gel gör ki yeter derecede çabuk davranmamıştım. Kitap havada uçarak bana çarptı. Yere yuvarlanırken başımı kapıya vurup yarmışım, kanlar aktı. Çok da acıyordu. Duyduğum korku artık doruğa ulaşmış, yerini başka duygulara bırakmıştı.

“Hain, zalim çocuk!” diye bağırdım. “Katil sayılırsın sen... Köle tüccarı gibisin... Tıpkı eski Roma imparatorlarına benziyorsun!”

Goldsmith’in *Roma Tarihi*’ni okuduğum için Neron, Caligula gibi imparatorlar üstüne bilgi edinmiş, içimden birtakım benzetişler yapmış, ama bu kıyaslamaları böyle yüksek sesle ortaya vurabileceğimi aklımın ucundan bile geçirmemişim.

Oğlan, “Ne! Ne!” diye haykırdı. “Neler diyor bu kız bana? Eliza, Georgiana, işittiniz mi? Anneme söyleyeyim de görürsün sen, ama önce...”

Ok gibi üzerime atıldı. Saçlarımı, omzumu kavradığımı hissettim. Bütün hırsıyla abanmıştı üzerime. Onu gerçekten bir katil, bir despot olarak görüyordum şimdi. Başumdan akan birkaç damla kanın boynuma sızdığını hissettim. Canımın acısı çok şiddetliydi, bir an için korkuma bile üstün gelmişti. Çılgına dönerek savunmaya başladım. Neler yaptım, bilmiyorum. John, “Sıçan! Sıçan!” diye bağırdı, sonra avazı çıktığı kadar haykırdı. Yar-

dım yakınındaydı: Eliza'yla Goeorgiana koşup yukarıdan annelerini çağırmışlardı. Mrs. Reed yanımıza geldi, peşinden de oda hizmetçisi Abbot ile Bessie. Bizi ayırdılar.

Birinin, "Aman yarabbi! Cadılar gibi saldırmış Küçükbey'e!" dediğini duydum.

Biri de, "Ömrümde böyle şirretlik, böyle yırtıcılık görmedim," diyordu,

Sonra Mrs. Reed, "Kırmızı odaya kapatıp, kapıyı üstünden kilitleyin!" diye buyurdu.

İki çift el beni hemen kavradı, üst kata taşıdı.

II

Yukarı çıkıncaya kadar direndim. Bu, şimdiye kadar yapmadığım bir şeydi. Bessie ile Miss Abbot'un hakkımda zaten var olan kötü düşünceleri büsbütün pekiştirdi. İşin gerçeği şu ki kendimi kaybetmiş durumdaydım. Ya da Fransızlar gibi, "Kendimin dışındaydım," demek belki daha yerinde olur. Bir anlık bir başkaldırının beni daha ilk baştan en ağır cezalara uğratmış olduğunun farkındaydım. Başkaldıran bütün köleler gibi ben de, durum nasılsa umutsuz olduğu için çarpışmayı son kerteye kadar götürmeye kararlıydım.

"Tut şunun kollarını, Miss Abbot. Kudurmuş kedilere benziyor!"

Oda hizmetçisi, "Ayıp! Ayıp, Miss Eyre!" diye bağıırıyordu. "İnsan hiç Küçükbey'e vurur mu? Velinimetinin oğlu! Efendin o senin!"

"Efendim mi? Neden efendim oluyormuş? Hizmetçi miyim ben?"

"Yo!.. Hizmetçiden daha bile aşağısın; çünkü geçi-

mini sağlamak için çalıştığın da yok. Hadi bakalım, otur suraya da işlediğin günahları düşün, taşın!”

şimdi beni Mrs. Reed’in söylediği odaya getirip bir iskemlenin üzerine oturtmuşlardı. O saat yay gibi yerimden fırlamaya kalkıştım. İki ift el beni hemencecik tuttu.

Bessie, “Uslu uslu oturmazsan bağlarımız ha!” dedi. “Miss Abbot, bana jartiyerini versene. Bu kız benimkini şıp diye koparır atar.”

Miss Abbot o tombul bacağından adı geçen nesneyi çıkarmak üzere döndü. Onların beni böyle kısıkvrak bağlamaya hazırlanmaları, bunun da beni büsbütün küçük dşreeğini bilmek heyecanımı biraz yatıştırmıştı.

“ıkarma onları!” diye bağırdım. “Uslu oturacağım.”

Szme senet olarak da oturduğum iskemleye elle-rimle sımsıkı yapıştım.

Bessie, “Hele bir oturma da görürsün!” dedi.

Gerçekten yatışmaya başladığım kanısına varınca da ellerini üzerimden çekti. şimdi o da, Miss Abbot da kol-larını kavuşturmuş, kuşku dolu, karanlık bakışlarla beni süzüyorlardı. Sanki aklımı oynattığıma kanaat getirmiş-lerdi.

Sonunda Bessie oda hizmetçisine dönerek, “şimdiye kadar hiç böyle bir şey yapmamıştı,” dedi.

Bunun karşılığı, “Ama bu ondan umulurdu,” oldu. “Hanımefendiye kaç kere söyledim bu ocuk için düşün-celerimi... Hanımefendi de bana hak verdi. Saman altın-dan su yürüten sinsinin biri. Bu yaşta bu kadar içinden pazarlıklı ocuk ben görmedim doğrusu.”

Bessie buna karşılık vermedi ama çok geçmeden bana dönerek, “Miss Eyre, sen Mrs. Reed’e minnet borç-lusun, bunu aklında tutman gerekir,” dedi. “Onun eline bakıyorsun. Bugün seni kapı dışarı etse yoksullar evini boylarsın.”

KLASİKLER

Küçük yaşta oksüz kalan Jane Eyre, kendisini hiçbir zaman sevmeyen ancak kocasının vasiyeti üzerine bakımını üstlenen yengesiyle zor bir yaşam sürmektedir. Gönderildiği katı kuralları olan yatılı okulda (Charlotte Brontë'nin de bir yılını geçirdiği Lancashire'daki okul) kötü günler geçirir. Ancak Jane Eyre, Charlotte Brontë kadar şanslı değildir; okulda on yıl kalır ve öğretmen olarak mezun olur. Edward Rochester'ın malikânesinde mürebbiye olarak iş bulur. Evin gizemli efendisi Rochester'a âşık olur; ancak onu hayal bile edemeyeceği zorluklar ve acılar beklemektedir.

XIX. yüzyıl İngiltere'sinde, her türlü tutuculuğun kol gezdiği Victoria döneminde geçen *Jane Eyre*, birçoklarıncı kadın hak ve özgürlüklerine sahip çıkan ilk romanlardan biri olarak kabul edilir. Yazarı Charlotte Brontë'nin yaşamından izler de taşıyan roman, hayatın sâilesini yiyen yapayalnız bir genç kızın güçlü bir kadına dönüşmesinin öyküsüdür.

Jane Eyre, yalnızca kadının erkek egemen toplumdaki konumuna gözûpek yaklaşımıyla değil, güçlü ve tutkulu anlatımıyla da edebiyata yenilikler getirmiş öncü bir kitaptır.

Kapak resmi: Octavio Oskley

canyayinlan.com twitter.com/canyayinlan facebook.com/canyayinlan

ISBN 978-975-07-0826-6

9 789750 708268